Дана Зорић Ћирић

ОБНАВЉАЊЕ КРОЗ ПУТЕНОСТ И ЖЕЉУ, СУБЛИМАЦИЈА НЕИМЕНОВАНОГ ДРУГОГ

Жељка Гавриловић: *Шта те боли небо моје*
Ауторско издање, Ваљево, 2026.

Најновија збирка песама Жељке Гавриловић већ самим насловом уводи у најинтимнији свет ауторке, која реторским питањем од читаоца ствара саучесника и пријатеља, дајући предмету свога певања пространство неба и спајајући семе свога малог космичког ја са ширином мушког бића у којој ће се истопити и разложити.

Све песме у централном делу збирке, изузимајући *Срећну Јустину*, испеване су у кратким стиховима и са савршено изведеном римом. Приметно је да су оне самим својим изгледом, техником, стилом, употребљеним фигурама, испеване са уметничким полазиштем у народним љубавним песмама и да су присвојиле нешто од српске симболистичке поезије. Песникиња смишљено преузима утицаје, показујући богатство свог унутрашњег света и истовремено дајући омаж читавој плејади модерних песника, попут Е. А. Поа, Диса, Милутина Бојића, Дучића и Ракића, чему сведоче многи наслови: *С алпама у коси, са плашњом у срцу*, *Оста само мирис вреса*, *Сан кошмарни и злослутни*, *Блед месечар на месечини*, *Стојте сати и минути*, *За мрву твоја душевној хлеба*, *Сад је свеједно што далек стојиш*, *Спавај моја несаницо*, *Како леди ова зима*, *С ножем у зубима, са тугом у оку*, *И кад све занеми, твоја реч је жива*.

Збирка почиње песмом *Срећна Јустина* која се дужином приближава поеми а тематски је једна од најоригиналнијих у српском песништву уопште, нешто као кров и заштитни омотач за остале песме у збирци. Њоме лирски субјекат одређује своју песничку манифестацију. *Јустина* је књига, констатује се већ у првом стиху и упире на Дарелов *Александријски квартет* и једну од тамошњих јунакиња, што би и могло бити. Међутим, права истина је да је Јустина алегоријски и знаковни модел идентификације лирског субјекта са књигом. Испрва је расла сама за себе, у планинама, скоро вилински откривајући тајне изнад безданог језера. У својим раним поглављима мирисала је на шумске јагоде и „планинске љубичасте звончиће" који увену чим се уберу. Била је то књига одрастања; у њој би понекад заурлао вук, од кога се могло сачувати светлошћу батеријске лампе док се силази у подрум, одакле се нико више не враћа исти. Дуго је требало Јустини да нађе правог читаоца. Смењивали су се многи, заведени „пресним животом" и поплавом нагона на њеним страницама. Онда је дошло зрело доба, као опште место убирања јесењих плодова. Број читалаца се смањивао а она је и даље остајала замршена и нерешива, толико да се понекад није сматрала књигом. Читалац ће одмах знати, сматрала се женом. У суштини, она то јесте, јер се у *Срећну Јустину* учитавају другачији кодови, са другим актерима уместо читаоца и књиге. Јустина је, дакле, књига о женској глади, о искуству девојаштва и младости, кад се живот смислено излаже многим опитима и пробама. А кад се појавио прави читалац, десило се чудо. Знала је да ће је само он читати како ваља и пожелела да је има у поседничким рукама. Отворила му се на својим тајновитим местима толико да трагове његовог читања ништа није могло избрисати. Ако би је неко други желео, морао би знати да су јој странице запечаћене за све друге сем за њега, идеалног читаоца. Док трају лирске рефлексије над једним животом, и док дане проводи у „забитом ћошку", Јустини ништа неће бити важно, „јер књига која је имала/ свог правог читаоца/ може бити само срећна књига/ ма где се после тога нашла." У песмама које следе, ауторка ће најавити како је управо он, идеални, предмет даљег певања, луча страствене игре и (не)замисливе френезије. Поетски распеване, заносне и еуфоричне, са мноштвом епитета (углавном сталних, попут младог месеца, витког јаблана, хитроногог јелена), *Јустини*

ће се придружити песме са једнодимензионалном темом односа између двоје људи, мушкарца и жене. Сублимација и отелотворење неименованог другог/драгог, свој врхунац доживљава у песми *У планину ћу отићи*. Планина постаје кумулативно место, тајанствени и зачарани топоним, где бајковити јунак витла „на вранцу твоје (њене) дивље олује", уносећи дитирамбски ритам у ток стихова. И божанствена васељена имаће улогу у њеном распеваном узносу „на врх Повлена". Показаће се као жена спремна да се подреди, да животом стане испред његових стрела, да му породи сина и тако продужи његов светли ум, „светлости моја" (*Мили*). Истовремено, Планина је последње место где ће се беспоговорна и немогућа љубав, неуспела због његове „нежне силине и михољске топлине", расхлађене на њеном „леду и камен сузи", закопати као тајна.

Кад је у процепу, лирски субјекат се одриче копна на рачун мора и океана. На релацији копно и море, Планина и Океан, наставиће да клизи и врлуда као вода. Посејдоновским избачајем из дубине, попут морске соли, коњица и шкољке, ова пробуђена Венера наздравиће путиром вина, „раскошном њему" и Бахусовој плоти у њему. Гомилање слика љубавне чежње и страсти наставиће се императивним ставом којим се појачава жеља: „сољу мојом/ осоли се/ хлебом мојим/ причести се". У песми *Дотакни ме* комбинују се глаголи узајамног допуњавања, са исходиштем у јасно одређеним улогама. Императиви су упућени и другом песничком ја, несаници и грешним мислима: „згасни жељо, песмо ћути", „дођите звери и птице", „златно сено дај ми мирис". Коначно, призивање вољене особе остварује се на већ познати начин, кроз област музике. Дирке и жице и у претходним збиркама Жељке Гавриловић имају значајну улогу (*Тишине и ноте*). Њему се поклонити, њему служити, потонути пред њим у „слађани адаџо", док блаженство и помама растачу физичко биће („И шта то чиниш у мом животу/ да бих сву земну дала лепоту/ за мрву твога душевног хлеба").

У љубавној поезији не треба тражити узоре, али Сапфо је неминовност од које све потиче. Она је утиснула печат јединствености сваком надахнућу, те лирски субјекат доживљава себе као острво на коме пламти огањ, пулсирају тела и све гори. Међутим, живот често уме „ино (да) сатка" и љубав се претвара у бол. Интимно, отворено

и несуздржано именовање онога коме је намењена Јустина из уводне песме, разоткрива јединог правог читатеља, пријатеља међу писцима, преминулог звезданог љубавника. Учитавање његовог имена (Радован) у изворе српског језика упућује на радост и радовање, док Звездан отеловљује истога, који „загледан у свој сан/ излази из свемира/ и одлази међу звезде". Са њим(а) лирски субјекат дели исту осећајност. У том контексту и Јустина из истоимене песме може се посматрати као жена у друштву озвезданог књижевника, нова Лу Саломе са Ничеом, заводница и њен примарни објекат.

Песникиња не жури, њено време је стало да би се лакше сагледала та љубав, анимацијом претворена у узрочну повезаност лика и огледала, пелена и босиљка, ноћи и несанице. Међу неколиким песмама доминантног бола издваја се *Ноћас бих само да лебдим на бонаци*. Песничко биће је презасићено свакодневним, овоземаљским; домаће теме су мучне, и зато „просто буди свима", вратиће се у своје изворно стање, у свет планктона и алги. „Нек ме спере киша" и нек ме ослободи земаљских сећања, поручује у нескривеној тестаментарној оставштини.

Последњих шест песама испевано је у форми сонета, савршеном версификацијом и стандардном римом. У једној од њих (*И кад све занеми твоја реч је жива*) приметан је виши ниво стилизације, кад свака наредна строфа почиње стихом из прве. У овим песмама остварен је апсолут љубави и посвећења. Интегрална перцепција подразумева да се вољеном даје статус светиње, анђела с трона, способног да разбуди цело биће. Зато се од губитка такве љубави тешко опоравља, зато се морају молити „извор вода и храст дрво". То је разлог више да се о поезији Жељке Гавриловић говори као о низу артефаката којима се љубав ставља у први план, да се докаже њен магијски утицај на живот обележеног бића. Таква је *Тужбалица*, савршена у осећајности, техници и поруци: „Остави барем прозорчић/да ти се душе надишем/да ти се ока нагледам/да ти се гласа наслушам/да те заувек запамтим/ да светло друго не видим/до звезду твоју најдаљу/ од сада па у године/лепи мој лепи Звездане." Понегде се изворност и оригиналност остварује кроз игру речи, као што цела песма *Неодгонетнуто* понавља два мотива („испуњаваш ме, обухватам те") којима се учесници љубавног чина доводе у недвосмислени еротски тренутак, кроз доминацију

отворених чула и истинске физичке сензације. Жеља пулсира у језику песникиње, љубав је обележава, док разбуктала слаткоћа доводи маштовиту игру тајанства до краја. Путеност којом се обнављају животне радости линијом: ерос, анима, јаство, естетички подиже ниво виталности и неупитне потребе тела за телом. Ипак, садржај је етеричан и не лако ухватљив, љубав нема краја ни бескраја, она је тренутак, трајан као вечност. Умрли су већ на звезданим путевима, идеализовани драги идентификовани кроз мотиве снова и сенки, соли и хлеба.

У Поговору уз песме ауторка на суптилан начин образлаже њихов настанак, изворе инспирације, распоред, као и разлоге да се збирка појави. Тиме отклања сваку несигурност кад је у питању исправно тумачење љубавног осећања, исписујући и те редове као још једну, неочекивану песму „на бис".